

Значење

Зрното од тритикалето се користи за правење леб, но исто така тоа е и вредна концентрирана добиточна храна поради фактот дека има висок процент на протеини.

Млинско-пекарските својства на тритикалето се слични на квалитетот на ржта, полоши се од пченицата, но производите од тритикалето имаат поголема хранлива вредност. За правење на леб се користи во мешавина со различни подобрувачи, а се става од 10-50% тритикале, при што се добива квалитетен леб со специфичен вкус и арома. Брашното од тритикалето скоро во целост може да го замени ржаното брашно.

Може да се користи за зелена добиточна храна, за паша, сено и правење на силажа или сенажа. Зелената крма од тритикалето може да се користи за производство на тревно брашно, тревни брикети и гранули. Во значителна мера го смалува учеството на пченката во исхраната на добитокот

Класификација

Тритикалето е синтетички вид на растение. Тоа е едногодишно растение, создадено со вкрстување на пченицата и ржта. Припаѓа во фамилијата на треви (Poaceae), род Triticale.

Во зависност кои видови на пченица учествуваат во вкрстувањето се разликуваат следните видови на тритикале:

-Triticale aestivum Shulind создаден со вкрстосување помеѓу мека пченица и рж. Овие форми се најперспективни,

-Triticale durumforme Shulind создаден со вкрстосување помеѓу тврда пченица и рж.

-Triticale trispecies Shulind создаден со вкрстосување помеѓу мека, тврда пченица и рж.

Морфолошки особини

Има добро развиен жиличест корен. Висината на стеблото ја има наследено од ржта, така што првата и втората интернодија на стеблото се црвени како кај ржта. Фуражните сорти се високи од 145-180 см, а сортите за зрно 110-120 см. Плодот на тритикалето е зрно, поголемо од зрното на пченицата, по површината смежурано. Од пченицата ги има наследено поголема озрнетост, бојата на зрното, плевата и плевниците. Зрното е богато со протеини, особено со аминокиселината лизин, која е драгоценост за исхрана на добитокот. Масата на 1.000 зрна изнесува 28-45 гр.

Услови на одгледување

Се одликува со отпорност како спрема ниски (-5 до - 17C⁰) температури така и спрема високи. Високите температури ако се пратени со сув ветер можат да имаат негативни влијание, особено ако се јават во времето на налевање на зрното.

Најдобри резултати дава на богати почви, а задоволителни приноси дава на песокливи и кисели и на поголема надморска височина.

Тритикалето има умерена потреба за вода и се одликува со зголемена отпорност спрема сушата.

АГРОТЕХНИКА

Плодоред.

Тритикалето е вид кој не поднесува одгледување во монокултура, но се толерира одгледување на иста површина две години последователно, но со зголемена примена на агротехничките мерки.

Најдобри предкултури се окопните кои овозможуваат благовремена обработка на

почвата (грашок, компир, грав и др.) а тритикалето е добра предкултура за истите.

Обработка на почвата

Се состои од основна и предсеидбена припрема на почвата.

Основната обработка се врши веднаш по одстранувањето на предкултурата што порано во есен на длабина од 25-35 см.

Предсеидбената припрема се врши непосредно пред сеидбата и има за цел да се создадат поволни услови за квалитетна сеидба.

Ѓубрење.

За ѓубрење се користат органски и минерални ѓубрива.

Количината на арско ѓубре за ѓубрење на тритикалето се движи од 20 до 40 т./ха.

До колку тритикалето се произведува за зрно ориентационите норми за ѓубрење со минералните ѓубрива се: 60-150 кг/ха Азот, 50-100 кг/ха Фосфор, и околу 50-100 кг/ха Калиум. Целокупната количина на фосфорни и калиумови како и половина од азотните ѓубрива се додава со основната обработка, а останатата количина од азотот се користи за прихранување.

Сеидба

За сеидба треба да се користи декларирано семе од позната репродукција здраво и квалитетно со добра ртливост.

Сеидбата за зимските сорти треба да се изврши во почетокот на октомври, а за пролетните рано напролет.

Сеидбата се врши со сеалка во редови на 10-12 см, на длабочина од 4-6 см. Количината на семе се движи од 240-300 кг/ха. До колку сеидбата се врши по препорачаните рокови количината на семе треба да се зголеми за 10%.

Сортимент.

Според времето на сеидба и условите на успевање на тритикалето, постојат зимски и пролетни форми, а има и факултативни кои можат да се сеат и на есен и на пролет.

Од зимските домашни сорти познати се: Југо-ТС-11, Југо-ТС-16, Триглав, а од странските: Новосадски тритикале, Кг-20, Ртањ, Klerkal, Rosner и др.

Од пролетните сорти се: Соко, Златар, Војвода, Делија и др.

Нега

Ако сеидбата благовремено е извршена, помеѓу сеидбата и никнењето не е потребна нега, но ако сеидбата се врши во сува почва потребно е да се изврши валање.

Пролетната нега има за цел ублажување на негативните последици од зимата и по потреба се врши валање (ако во времето на никнење има мала количина на вода) браносување и прихранување. Браносувањето има стимулативно влијание на братењето, го проредува бујниот посев и така го спречува полегнувањето.

Прихранувањето е многу важна мерка а тритикалето многу позитивно реагира на тоа. Најприфатен термин за прихранување на тритикалето е во фазата на братење, и затоа треба да се изврши на време во почетокот на февруари или најкасно до крајот на првата половина на март.

Плевелите во посевот на тритикалето како и во останатите стрни жита можат да бидат значаен проблем до колку не се уништат. До сега за тритикалето нема регистрирани хербициди, се користат оние хербициди кои се применуваат во останатите стрни жита (Granstar 20-25 гр/ха, Laren 10 гр/ха, Lintur 150 гр/ха, Peak 20 гр/ха, Basagran 3 л/ха и Starane 0,8 л/ха.)

Најважни штетници на тритикалето се полските глодари и житната пијавица.

За сузбивање на глодарите се користат готови мамци на база на цинк фосфид, ланират, бромадиолон и хлорфацион. Мамците се ставаат во активните дупки и задолжително треба да се покријат поради заштита на дивечот од труење.

Житните пивци (*Anisoplia* spp.) се јавуваат во поголем интензитет во мај и јуни. Овој инсект штетите ги прави со тоа што се

храни со зрното, а најголемите губитоци настануваат во време на цветање и формирање на зрното. За сузбивање на житните пивци не постојат регистрирани инсектициди бидејќи тој не е штетник кој се сузбива секоја година.

До колку е потребно можат да се користат следните инсектициди: Decis 100EC 0,075 л/ха, Fastac 10EC 0,12 л/ха, Karate 200N 0,2 л/ха и др.

До колку е потребно можат да се користат следните инсектициди: Decis 100EC 0,075 л/ха, Fastac 10EC 0,12 л/ха, Karate 200N 0,2 л/ха и др.

Жетва

Жетвата на тритикалето се врши кога зрното ќе навлезе во својата целосна зрелост, односно при влажност која овозможува складирање а да не е повисока од 14%.

Приноси

Тритикалето може да даде 5-8 т/ха зрно или 50-60 т/ха зелена крма, а во услови на наводнување и повеќе. Во фаза на пораст во стебло, тритикалето може да даде 25 т/ха зелена маса во услови на интензивна агротехника.

М-р Цветан Јовановски

АГЕНЦИЈА
ЗА ПОТПТИВУВАЊЕ НА РАЗВОЈОТ НА
ЗЕМЈОДЕЈСТВОТО

ТРИТИКАЛЕ

Triticale

Битола, 2006